

HASAN
BÜLENT
KAHTAMAN

Nazım Hikmet'in Cep Defterleri

Nazım'ın Cep Defterlerinde Kavga, Aşk ve Şiir Notları (1937-1942) Yapı Kredi Yayınları tarafından basıldı. Hiç lafı dolandırmadan söyleyeyim: Müthiş bir çalışma. Bana göre daha şimdiden yılın yayın olayı

Gene böyleydi, mayıs sonu haziran başlangıcıydı. Nereden gelmişti bilmiyorum, evde, A. Kadir'in *1938 Harpokulu Olayı ve Nazım Hikmet* isimli, sarı sayfalarla basılmış kitabını buldum. Harıl harıl okumaya başladım. Ortaokul birinci sınıftaydım. Demektir ki, basıldığı 1966 yılından bilemediniz iki sene sonra kitabı okuyordum. Hemen belirteyim: kitabın bu derecede etkili olmasının bir nedeni Nasım Hikmet'in hâlâ büyük bir tabu olmasıydı. Doğrudur, 1961 yılında yayımlanmaya başlayan *YÖN* dergisi şairin etrafındaki kalın sessizlik duvarını delmiş, 'Kemalist' sayılacak şiirlerini yani *Kurtuluş Savaşı Destanı*'ni yayımlamıştı ama bu Nazım Hikmet gürül gürül okunan, basılan, dağıtılan bir şairdir anlamına gelmiyordu. Kesinlikle gelmiyordu. Hele bir sır gibi anlatılan mahpusluğuna ait neredeyse tek kaynak buydu.

Kitabı okudum. Duygulu bir anlatımla yazılmıştı. Müthiş etkileyici bölümleri vardı. Ama aklıma alan yanı, iki şiirdi: birincisi, *Bugün Pazar/Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar* diye başlıyordu. Beni allak bullak etmişti. Ama iş bununla sınırlı değildi. Bir başka şiirinden kısacak bir bölüm alınmıştı: "hep bir ağızdan türkü söyleyip/hep birlikte sulardan çekmek ağları/demiri oya gibi işleyip hep beraber/hep beraber sürebilmek toprağı..." Nasıl vurulmaz insan? Derhal ezberledim hepsini. (Bu arada geçenlerde Kırklareli'nde bir otelde kaldım. "Bugün Pazar" diye başlayan *Karıma Mektup* isimli şiirin son mısralarını duvara yazmışlar: 'toprak güneş ve ben/bahtıyarım'. Gelin/Gidin görün, dört ayrı duvarın her birinde bir ahntı vardı ve her birinin altında söz sahibinin adı vardı. Sadece Nazım Hikmet'in adı yazılmamıştı. Neden diye sordum, bin dereden su getirdiler. Daha ağır şeyler söylemek istemiyorum ama kınamamak mümkün mü? -Hâlâ tabu Nazım

Hikmet bu ülkede...)

Bu defa şiirleri aramaya başladım. Evvela Ulus Sineması'nın olduğu pasajın birinci katında çok yıllar sonra Erdal Öz'ün olduğunu öğrendiğim Toplum *Kitapevi*'ne gittim. Fazla bir şey bulamadım. Asıl 'malzeme' daha sonra yıllar boyunca gideceğim Zafer Çarşısı'nın altındaki *kitapçılarda* çıktı. Nazım Hikmet basılmaya başlamıştı. O *kitapları* aldım. Bir de 'de' yayınevi basıyordu Nazım Hikmet'i. Zaten de'nin *kitaplarına* tutkundum. Nazım Hikmet'in o yapıtlarını da aldım. Hâlâ saklarım. Derken Bulgaristan'da basılmış *Toplu Eserleri*'ni hocam Cevdet Erdost hediye etti. Saklarım. Cem Yayınevi'nin bastığı *Toplu Eserleri* çok güzeldi. Saklarım. Yokluktan buraya gelmeyi de bir kazanç sayarım. (*Şeyh Bedrettin Destanı*'nı yıllar sonra büyük dostum Tuncel Kurtiz sahneledi. İlk kez Viyana'da gördüm. İstanbul Tiyatro Festivali'ne davet ettirdim, geldi, oynadı. Yıllar yılı onu beraber okuduk. Hâlâ da zaman zaman sesinden dinliyorum.)

Yıllar böyle geçti. 1975'te Atilla İlhan'la tanıştım da epey bir Nazım Hikmet 'birikimi'ne sahiptim. Onunla başka şeyler konuştuk bu büyük şair hakkında. Belki bir gün yazarm. O da Nazım Hikmet konusunda hayli dertliydi. Nedeni Türk solunun 1970'lerin ortasında bile hâlâ olağanüstü derecede muhafazakar/mutaassıp olmasıydı. Nazım Hikmet hâlâ 'aşk' şiiri yazdığı için tartışılıyordu. Atilla İlhan da "Tahir olmak da ayp değil Zühre olmak da/Hatta sevda yüzünden ölmek de ayp değil" mısralarını kullanarak aşk şiiri yazmanın, duygulu bir yürek taşımının solculuğa, 'devrimcilğe' aykırı, ters olmadığını anlatmaya çalışıyordu.

O arada şiirlerinden 'tematik' seçkiler hazırlıyordu. Onlara nefis adlar vermişti: 'mapusluk zor zanaat', 'bir şair yolculuk ediyor', 'herkes kendi payına ölür', 'sevda ateşten gömlek' 'bir hazin hüriyet', 'tavı gelmişti demirin', 'gurbet ölümden beter'... (Haydi, hiç unutamadığım bir sözünü buraya alayım. 'Gurbet ölümden beter'i hazırlamıştım. Konuşuyorduk. Sükunetle söyledi. "Hangi şiirini çok beğenip, sonuna baksam, Prag'da yazdığımı görüyorum. Demek çok güzel bir şehir ve şair orayı çok sevmiş..." Prag'ı hep aklımda bu sözle dolaştım. Hele şiirlerinde geçen, 'oturduğum' dediği Slavia Kahvesi'ne girerken...)

Bütün bunları birlikte hayli zaman geçirdiğim, *Yapı Kredi Yayınları*'nın bastığı defterlerini günlerce karıştırır, okurken, oradan diğer *Kitaplarına* ve diğer kaynak-

lara sıçrarken düşündüm: *Nazım'ın Cep Defterlerinde Kavga, Aşk ve Şiir Notları (1937-1942)*.

Hiç lafı dolandırmadan söyleyeyim: Müthiş bir çalışma. Bana göre daha şimdiden yılın yayın olayı. Bir *Zeyl* cildinden sonra Nazım Hikmet'in defterleri altı nefis cilt halinde basılmış.

Bu *Zeyl*'in hemen girişinde yer alan 'Teşekkürler' başlıklı yazıda belirtildiği gibi, efsanevi yayıncı Memet Fuat'ın ölümünde sonra (2002- -aman Allah'ın o kadar olmuş mu?..) *Memet Fuat Arşivi-Praye Koleksiyonu*'nda bulunan belge, mektup, fotoğraf ve defterler *sevgi* (lenerek) ve *bası* (larak) gün yüzüne çıkarılıyor. Eşsiz bir çalışma, hizmet ve katkı. Elbette. Su götürmez. Gene aynı metinden izlersek koleksiyonun ilk tıpkıbasım Nazım'ın *Çankırı'dan Pirayeve Mektuplar* (imlası aynen) başlıklı defter. Bunu 2010 yılı Haziran ayında Türkiye'ye akademik yayıncılık konusunda ufuk getiren yayıncı dostum Fahri Aral'ın başında bulunduğu Bilgi Üniversitesi Yayınevi bastı.

İkinci tıpkıbasım gene aynı yayınevi tarafından, gene aynı duyarlılıkla ve enfes bir şekilde basılan *Nazım Hikmet'in Açlık Grevi*. 2011 yılı. Şairin notları, mektupları, aydınların mektupları ve bu maksatla çıkarılmış *Nuhun Gemisi*, *Hür Gençlik*, *Nazım Hikmet* başlıklı gazeteler var. Bu kadar etkileyici yayıncılık faaliyeti azdır.

Üçüncü tıpkıbasım şairin karısı Piraye'ye mektupları: *Sana Gelince...* Bu basıncı Yapı Kredi gerçekleştirmişti, 2012'de. Diğerleri kadar etkileyiciydi, kutusu, baskı kalitesi, her şeyi.

Şimdi de altı defter elimizde.

Yazılardan ve dostum, tasarımcı Mehmet Ulusel'in 'itiraz' yazısından öğreniyoruz ki, bunlar bir 'tıpkıbasım' değil. Ulusel'e göre bir 'şey' aynı kağıda, aynı malzemeyle basılırsa tıpkıbasım olur. Yoksa elimizdeki 'kalp para'dır. Peki. Katılıyorz. Diğerlerine da haydi 'kopyalama' diyelim. Ama onları da kuşkusuz çok önemsiyoruz. *Kavga, Aşk ve Şiir Notları* 'takımı' bu cinsten.

Ve olağanüstü. Çünkü, mesele sadece defterlerin 'aynen' (kopya) basılması olsaydı gene ürperirdik. Şairin entelektüel mahremiyetine bir adım daha yaklaşmış oldurduk. O kadarla kalmıyor. Her ciltte bir defter aynen basılmış. Ama ne müthiş bir basım: bütün yazılar, sözcükler, sözcüklerin üstlerine, altlarına çizilmiş çizgiler, eski yazı ve Latin harfleriyle alınmış tüm notlar matbaa harflerine aktarılmış. Eski

